

Ганс Крістіан Андерсен

Казки

Харків
«Фоліо»
2021

СЛАВЕТНИЙ ДАТСЬКИЙ КАЗКАР

Дорогі читачі, дівчатка й хлопчики!

Перед вами нова книжка казок. Вам захочеться швидше дізнатися, про що тут написано. Ви звичайно сядете читати або попросите когось із дорослих почитати вам уголос, і я знаю напевне, що ця книжка стане для вас однією з улюблених. Так було з усіма дітьми, хто тільки познайомився з цими чудовими казками. А читали їх мільйони різних дітей у різних країнах, бо вони перекладені багатьма мовами світу: російською, французькою, англійською, німецькою, індуською, італійською... Та всіх не перелічиш! І я, коли була малою, слухала їх, потім читала сама і тепер люблю перечитувати, як, напевне, і ваші батьки, як багато дорослих і навіть літніх людей.

У дитинстві завжди захоплюють надзвичайні події, цікаві дивовижні пригоди, чесні і сміливі герої. Саме про них розповідає нам автор цих казок.

Герої, ніби добрі знайомі, живуть десь поблизу нас, і ми часто з ними зустрічаємося, лише не бачимо їх, не помічаємо, бо вони не тільки люди, а й птахи, звірі, рослини і навіть речі. Але й такі герої поводять себе як справжні люди — розмовляють, відчувають, дружать або, навпаки, сваряться. У казках завжди перемагає все хороше, чесне, правдиве, і, прочитавши їх, думаєш: яка хороша, добра людина написала їх. Мабуть, вона дуже любила дітей, хотіла, щоб люди жили в дружбі, в мирі, щоб вони були чесними, справедливими, працьовитими.

Ці казки, що стали подарунком для дітей усього світу,

написав видатний датський письменник Ганс Крістіан Андерсен. А про себе самого він розповів у своїй книжці «Казка мого життя». І справді, в його житті було багато незвичайного і повчального для всіх.

Славетний казкар Ганс Крістіан Андерсен народився 1805 року в Данії, у маленькому місті Оденсе, на острові Фюн. ...Бідна комірчина, заставлена верстатами та різним інструментом шевця-батька, під вікном горища, на ринві, — ящик із землею. Там ростуть цибуля та петрушка — увесь город матері. Біля хатинки один кущик агрусу — садок для хлопчика Ганса, який дивиться на навколишній світ то гостро спостережливими, жвавими, то задумливими, мрійливими очима.

Батько й мати ціліснітький день працюють, усе життя борючись зі злиднями, і сусіди частенько жаліють і молодих батьків, які ледве зводять кінці з кінцями, і маленького худорлявого хлопчика. А хлопчик почуває себе найщасливішою у світі дитиною. Їхня тісна комірчина здається йому багатою і розкішною, адже на всіх стінах висять чудесні картинки, а над верстатом — навіть поличка з книжками. Таке не у кожного є! На дверях намальований чудовий краєвид, і хлопчик годинами дивиться на нього, гуляє між тінистими деревами, плаває в спокійному озері, зображеному там.

Батьки дуже любили свою єдину дитину. Весь вільний час тато віддавав синові, гуляв з ним, робив йому різні іграшки. Були у Ганса і рухливі млинки, і мальовничі панорами, і ляльки, що кивали головами. А вечорами, коли тіні у кутках убогої комірчини густішали, батько читав дружині і синові цікаві книжки — байки Лафонтена, комедії Гольберга, а найчастіше товсту і дуже цікаву збірку казок «Тисяча і одна ніч». Чи не найбільше в житті любив маленький Ганс слухати ці батькові читання і мріяти при тьмяному світлі домашнього гасничка. Любив хлопчик і спостерігати веселі розваги місцевих ремісників та матросів.

У старовинному місті Оденсе збереглося багато давніх звичаїв, які вже перевелися і в столиці Данії Копенгагені, і по інших великих містах. По-особливому відзначали ре-

місники і городяни міста різні урочисті цехові події. Вони, наприклад, влаштовували гучне своєрідне свято в день переміщення вивісок. Усі цехові майстри, підмайстри, учні йшли шумливою процесією з прапорами і списками вулицями міста, а на списках жовтіли лимони, майоріли барвисті стрічки. Попереду всіх з різними вихиласами біг Арлекін, видзвонюючи бубонцями, а за ним поспішали інші витівники. Цікавими були розваги матросів. Вони гуляли у свята вулицями Оденсе з музикою і прапорами. Їхня гулянка завжди закінчувалася боротьбою двох молодих шибайголів на дошці, перекинутій з одного човна на другий. Переможцем був той, хто втримувався на дошці, а переможений під регіт глядачів намагався виринути з води.

Захоплювався маленький Ганс і дивними візерунками місцевих різьбярів. У містечку було багато умілих майстрів по дереву, і старовинні будинки прикрашала їхня вигадлива різьба. На одному з таких будинків висів щит з вирізаною рамкою з тюльпанів та троянд, а в рамці був викарбуваний рік, коли його збудували, і цілий вірш. Цей будинок і малював майбутній казкар в одній зі своїх казок.

Дід маленького Ганса був теж різьбярем по дереву. Старий і немічний, він уже не міг працювати, але завжди вирізав з дерева різні химерні фігурки: людей із головами тварин, тварин з крилами, дивовижних птахів. Ці фігурки він складав у кошик, а потім ходив і дарував їх сільським дітям та жінкам. Багато таких подарунків мав і Ганс.

Маючи немічного чоловіка, бабусі доводилося самій працювати. Старенька доглядала садок при міській лікарні і часто приносила звідти своєму єдиному улюбленому внукові букетики запашних квітів. Хлопчик ставив їх у воду над скринькою, на якій він спав, і годинами милувався ними. Ліжка для нього не було де поставити в тісній комірчині.

Хлопчик завжди почувався щасливим і завжди знаходив для себе якесь заняття. То він уважно розглядав листя на кущику агрусу: як воно розпускалося з маленьких бруньок, виростало, а на осінь жовкло, сохло і падало, — то його увагу привертала якась комашка, квітка чи камінець. Усе для нього було живе, мало власну цікаву історію. Він по-

мічав те, повз що інші проходили байдуже. Упродовж дня він міг сидіти тихо зі своїми іграшками, шити вбрання лялькам і грати у театральні вистави.

Одного разу батьки повели Ганса в театр, і відтоді театр став його мрією. Часто відвідувати вистави вони не мали можливості, але двічі-тричі на рік такі щасливі випадки траплялися. До того ж хлопчик завів дружбу з рознощиком афіш, і за те, що допомагав йому, той дарував своєму помічникові щодня одну афішу. Ганс читав заголовки п'єс, список дійових осіб і міг вигадувати цілі комедії, змішуючи все те, що чув від батька, що бачив у театрі, і ставити їх зі своїми ляльками.

Він ріс мрійливим, ласкавим хлопчиком, йому здавалося, що всі його люблять. Досі так і було. Ганс часто бігав до стареньких бабусь, які доживали свій вік у притулку для бідних, і вони розповідали йому безліч народних казок та різних історій, а потім він і сам починав їм розповідати те саме, тільки додаючи багато свого. Старі хитали головами і дивувались — який бо ж розумний хлопчик росте!

У школі, куди його віддали згодом батьки, Ганс був наймолодший. На перервах учитель гуляв з ним за руку, щоб його не збили з ніг старші учні. Його дивував цей незвичайний хлопчик. Якось учитель покарав старшого хлопця, який не вивчив урок. Нараз маленький Андерсен почав гірко плакати і просити, щоб учитель пробачив винного. Він не міг заспокоїтися, поки той не вибачив покараного.

Та ось Ганса спіткало перше велике лихо. Батько його все життя журився, що не міг учитися, не мав освіти, ніде не бував, нічого не бачив. І він вирішив стати солдатом. Йшли наполеонівські війни, Данія була в союзі з Францією, а Наполеон був улюблений батьків герой. В армії йому довелося бути недовго. Незабаром уклали мир, і Андерсен повернувся додому. Важкі солдатські походи похитнули його здоров'я, і він помер.

Життя стало дуже важким для малого Ганса. Мати щодня ходила на поденну роботу (ледь перебивалися з хліба на воду), а хлопця лишала напризволяще. Він був цілком поглинутий своїм ляльковим театром, своїми комедіями.

Старенька вдова давала йому читати книжки, і він читав усе, що потрапляло до рук, і проштудіював трагедії Шекспіра і чимало інших класичних творів.

Багато однолітків Ганса, дванадцяти-, тринадцятилітні хлопці працювали на фабриці. Мати вирішила віддати на фабрику і Ганса. Спочатку все йшло гаразд. Хлопець не перевтомлювався на роботі. Він мав дуже гарний голос і частенько замість роботи співав, декламував цілі сцени з комедій Гольберга і трагедій Шекспіра своїм товаришам по роботі. Всі підмайстри і робітниці були дуже задоволені і охоче виконували за нього його частку роботи. Та ось один з підмайстрів почав жартувати, що Ганс не хлопець, а дівчина: і співає високим і ніжним голосом, і сором'язливий та тихий, як дівчинка. Жарти перейшли в глузування, і вдома хлопець, плачучи, сказав матері, що він більше нізащо не піде на фабрику.

Невдовзі мати вдруге вийшла заміж, знову за шевця, ще зовсім молодого. Ніяких прикростей від нього Ганс не зазнав. Вітчим був спокійний, тихий, але він зовсім не втручався у виховання хлопчика і не звертав на пасербка ніякісінької уваги. Сидить собі хлопець, годинами шиє лялькам вбрання, щось бурмоче до них — ну й добре, що нікому не заважає. А мати навіть казала: це стане йому в пригоді, він обов'язково буде кравцем. Ні, син не хотів бути кравцем, не хотів йти в навчання до першого в місті кравця Стегмана.

— Я хочу грати в комедіях, бути актором, — сказав він матері і, незважаючи на її розпач, тільки й твердив про це.

Багато освічених родин в Оденсе зацікавилися хлопцем, який так любив читати і знав слово в слово безліч уривків з різних драматичних творів, а до того ж мав прекрасний голос. Його часто запрошували в гості, і він розважав товариство своєю декламацією та співами. Але ніхто досі не турбувався про його долю, про його майбутнє, ніхто не думав, що здібному хлопцеві треба всерйоз учитися, що йому треба допомогти вийти на широкий життєвий шлях.

Та ось один старий морський полковник пообіцяв узяти його до палацу в Оденсе, де перебував тоді датський принц.

Зміст

Славетний датський казкар <i>О. Іваненко</i>	3
Кресало.....	17
Нове вбрання короля	23
Принцеса на горошині.....	28
Соловей	29
Непохитний олов'яний солдатик.....	38
Дикі лебеді	43
Свинопас	57
Дюймовочка.....	62
Гидке каченя.....	73
Русалочка.....	82
Ялинка.....	103
Льон	112
Методичні рекомендації до текстів казок, на які мають відповісти школярі <i>Т. Панасенко</i>	116